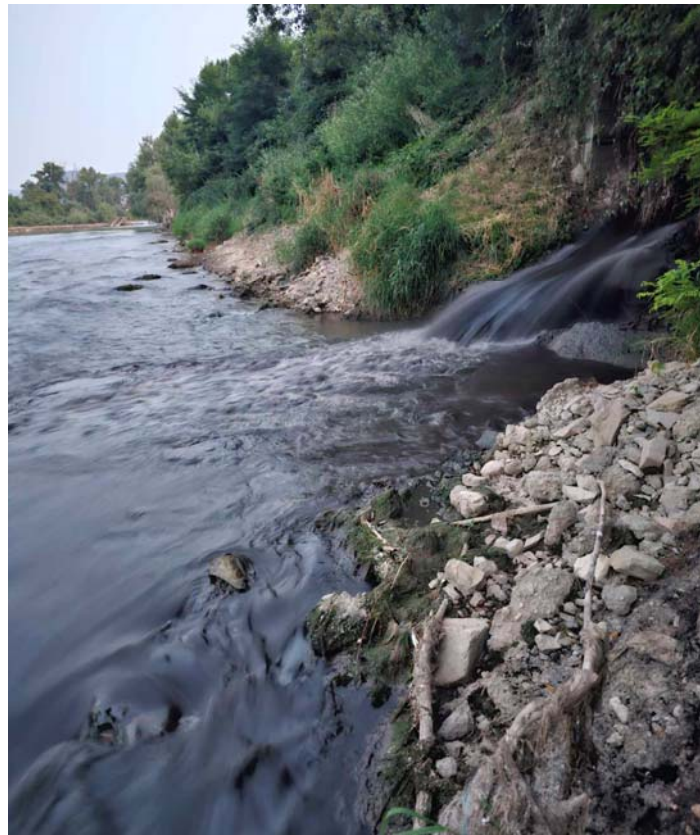

Analiza rada okolišnih inspekcija

EKO HUB Zenica
www.ekoforumzenica.ba

2024

Misli o prirodi!

Ova analiza rezultat je projekta "Eko HUB Zenica". Opšti cilj projekta je da se uspostavi i održava funkcionalna lokalna mreža partnera koja djeluje na zaštiti okoliša.

Analiza je izrađena u okviru projekta "Misli o prirodi!" koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansira Švedska.

Sadržaj

UVOD	3
1. PRAVNI OKVIR	5
1.1. Federacija BiH.....	6
1.2. Zeničko-dobojski kanton	8
1.3. Grad Zenica	9
2. ANALIZA RADA I TRANSPARENTNOSTI FEDERALNE UPRAVE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	9
2.1. Kapaciteti okolišnih inspekcija	9
2.2. Ostvareni rezultati u periodu 2018-2022. godine.....	10
2.3. Identifikovani problemi i prepreke u radu	12
2.4. Ocjena transparentnosti	13
2.5. Moguće mjere za poboljšanje	14
3. ANALIZA RADA I TRANSPARENTNOSTI KANTONALNE UPRAVE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA	15
3.1. Kapaciteti okolišnih inspekcija	16
3.2. Ostvareni rezultati u periodu 2018-2022. godine.....	17
3.3. Identifikovani problemi i prepreke u radu	19
3.4. Ocjena transparentnosti	21
3.5. Moguće mjere za poboljšanje	22
4. ANALIZA RADA I TRANSPARENTNOSTI SLUŽBE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE GRADA ZENICE	23
4.1. Kapaciteti okolišnih inspekcija	23
4.2. Ostvareni rezultati u periodu 2012-2022. godine.....	23
4.3. Identifikovani problemi i prepreke u radu	25
4.4. Ocjena transparentnosti	25
4.5. Moguće mjere za poboljšanje	26
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	26
KORIŠTENI IZVORI	27

UVOD

Stanje okoliša u Bosni i Hercegovini je nepovoljno. Svi aspekti okoliša (zrak, voda, tlo, šume i biodiverzitet) ugroženi su različitim vrstama pritiska antropogene prirode. Zbog toga zaštita i unapređenje okoliša zahtijevaju zajednički i sinhronizovan angažman svih relevantnih aktera u BiH.

Zagađenost zraka u mnogim bh. gradovima je velika, posebno u zimskom periodu. Kao najčešći uzroci zagađenja izdvajaju se upotreba čvrstih goriva (uglja i drveta) u individualnim ložištima te emisije iz saobraćaja. U industrijskim centrima dominantni izvori zagađenja su emisije iz industrijskih postrojenja. Većina urbanih područja u BiH suočava se s visokim ambijentalnim koncentracijama po zdravlje štetnih čestica. Pored antropogenih uticaja, na kvalitet zraka utiče i geografski položaj gradova u kotlinskim predjelima i slabija cirkulacija vjetera u zimskim mjesecima.

Prema istraživanju Svjetske zdravstvene organizacije iz 2016. godine, BiH se nalazi na petom odnosno šestom mjestu koje dijeli sa Jermenijom, po broju umrlih na 100.000 stanovnika od posljedica izazvanih zagađenim zrakom [1]. Svake godine u BiH oko 3300 ljudi prerano umre zbog izloženosti zagađenju zraka lebdećim česticama PM_{2,5}. Broj smrtnih slučajeva izazvanih visokom ambijentalnom koncentracijom zagađujućih čestica više je nego dvostruko veći nego u Sjevernoj Makedoniji (1600 smrtnih slučajeva) te čak četiri puta veći u poređenju na Kosovu (760 smrtnih slučajeva). Analiza Svjetske banke [2] o upravljanju kvalitetom zraka u BiH pokazuje da se 9% ukupnog godišnjeg mortaliteta može pripisati zagađenju zraka.

Generalno, oko 75% stanovništva u BiH ima pristup javnim uslugama vodosnabdijevanja, dok oko 41% stanovništva ima pristup javnim sistemima odvodnje otpadnih voda. Samo 15% stanovništva priključeno je na postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda [3]. Sistem za monitoring zagađenja voda nije dovoljno funkcionalan, a referentne laboratorije za analizu i mjerenje kvaliteta otpadnih voda i vode za piće ne postoje.

Otpad je jedan od najvećih izazova u oblasti zaštite okoliša u BiH [4]. U BiH godišnje se prikupi 1.228.309 tona komunalnog otpada [5], a tek oko 77% stanovništva ima pristup uslugama organizovanog odvoza otpada [6]. Stopa reciklaže je samo 14%. U Federaciji BiH postoji više od 1.400 lokaliteta divljih deponija [7]. Uprkos relativno dobro uređenom sistemu, u praksi mnogo industrije, prije svega mala i srednja preduzeća, ne posluju u skladu sa uslovima postavljenim u okolinskim dozvolama. Pojedini pravni subjekti samo formalno pokušavaju da ispune ove uslove, dok je značajan broj onih koji nisu u potpunosti svjesni zakonskih obaveza. Samo mali broj subjekata u potpunosti ispunjava uslove propisane okolinskim dozvolama. Proizvodni sistemi se uglavnom zasnivaju na konceptu „generisanja i odlaganja“ bez primjene tehnika koje imaju za cilj smanjenje, ponovnu upotrebu ili reciklažu otpada. Neki od ključnih izazova su nedostatak interesovanja i motivacije među industrijama za resursno efikasnu i čistiju proizvodnju, kao i nedostatak znanja o odgovarajućim tehnikama upravljanja posebnim kategorijama otpada. Tehničke smjernice o najboljim dostupnim tehnikama upravljanja otpadom nisu razvijene dok se smjernice Evropske unije slabo koriste, iako su propisane Zakonom o zaštiti okoliša FBiH iz 2021. godine.

BiH je zemlja bogata biološkom raznolikošću. Brojne međunarodne obaveze, zbog globalnog rasta svijesti o važnosti biodiverziteta uz sadašnji pritisak klimatskih promjena, još uvijek ne iniciraju dovoljne napore za očuvanje prirode. Istovremeno, socio-ekonomski izazovi, kao što su visoke stope nezaposlenosti, siromaštva, emigracija iz BiH, migracija iz ruralnih u urbana područja u BiH itd, ukazuju da su interesi i prioriteti šire

zajednice ekonomska pitanja, a ne pitanja zaštite prirode, uključujući biodiverzitet. Stoga se očuvanju biodiverziteta i zaštiti prirode ne pridaje dovoljan značaj u postojećem institucionalnom okviru. Uprkos veoma visokom stepenu biodiverziteta, BiH je uspjela proglasiti samo 2,6% svoje teritorije zaštićenim područjima, što je daleko ispod regionalnog i evropskog nivoa. Iako su u Federaciji BiH i Republici Srpskoj uspostavljene finansijske institucije za zaštitu okoliša, postojeća sredstva nisu dovoljna za adekvatnu zaštitu prirode i koristi koje pruža ljudima.

Integrirani inventar hemikalija koje se nalaze na tržištu trenutno postoji samo u RS. Stopa mortaliteta koja se pripisuje nenamjernim trovanjima u BiH u 2016. godini je iznosila 0,5 na 100.000 stanovnika, što je ispod prosjeka EU [8].

Trenutno ne postoje ljudski ili tehnički kapaciteti koji bi omogućili izradu strateških karata buke i akcionih planova zaštite od buke na bilo kom nivou nadležnosti u BiH. Svijest javnosti o uticaju buke na zdravlje ljudi je niska te nema promotivnih aktivnosti u tom smislu. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, šest opština u BiH ima više od 100.000 stanovnika (Banja Luka, Bijeljina, Mostar, Zenica, Novi Grad Sarajevo i Tuzla) zbog čega podliježu obavezi izrade strateških karata buke i akcionih planova zaštite od buke. Ne postoji sistem informisanja javnosti o uticaju i stepenu izloženosti stanovništva buci iz okoliša u područjima sa povećanim nivoom buke. Ne postoje mehanizmi za informisanje javnosti o nivoima i štetnosti buke iz okoliša, osim dokumentacije u vezi sa izdavanjem okolinskih dozvola privrednim subjektima i studija uticaja koje su u postupku izdavanja.

Visoko decentralizovan sistem vlasti u BiH usporava koordinaciju politike i provođenje reformi, ostavljajući politički okvir fragmentiranim i lišenim izvršne vlasti. FBiH se sastoji od 10 kantona, koji su dalje podijeljeni na 79 opština i gradova. Samo su međunarodni ugovori, kao što je Aarhuška konvencija, u nadležnosti državnog nivoa. Ne postoji ministarstvo koje se isključivo bavi pitanjem zaštite okoliša, već sve upravne jedinice kombinuju pitanja okoliša sa drugim poslovima, kao što su turizam, građevinarstvo, saobraćaj, komunikacije, prostorno planiranje itd.

Zbog izrazito složene strukture državnog aparata, nadležnosti inspeksijskih organa su također podijeljene između FBiH, kantona i opština/gradova. Sve inspekcije su opterećene nedostatkom sredstava i osoblja kao i ograničenim izvorima finansiranja. Inspeksijske aktivnosti su uglavnom ograničene na provjeru dokumentacije, a samo u rijetkim slučajevima inspekcije angažuju eksterne laboratorije za vršenje mjerenja zagađenja.

Iz svega navedenog može se definisati problem nedovoljne djelotvornosti i transparentnosti rada okolišnih inspekcija u FBiH. Posljedice do kojih dolazi su uglavnom iskazane kroz loš kvalitet okoliša i nisko povjerenje javnosti u relevantne institucije i organe. Povezani problemi uključuju brojne rizike po zdravlje te povećanu smrtnost stanovništva. U normativnom smislu, problemi se ogledaju u prebacivanju nadležnosti između različitih nivoa vlasti i niskoj stopi implementacije zakona i propisa.

Neposredni uzroci ovog problema su:

- Nedovoljni kapaciteti okolišnih inspekcija: donosioci odluka ne prepoznaju inspekciju kao prioritet, što se odražava na politiku zapošljavanja inspektora;

- Lobiranje zagađivača: neefikasnost pravnog sistema omogućava velikim zagađivačima da izbjegavaju propise;
- Loša koordinacija politika (često miješanje socijalne i politike zaštite okoliša): odsustvo kaznene i demokratske odgovornosti (odsustvo sankcija za nevoljnost i nedostatak evaluacije rada inspektora).

Stoga je potrebno unaprijediti rad i transparentnost organa okolišne inspekcije u BiH.

Ekološke inspekcije igraju ključnu ulogu u zaštiti okoliša. One nadziru zagađivače kako bi osigurale da se zagađivači pridržavaju propisa i standarda za zaštitu okoliša. To uključuje praćenje emisija, upravljanja otpadom, upotrebu resursa i ostalih aktivnosti koje mogu imati negativan utjecaj na okoliš. Inspekcije često rade na prevenciji štete okolišu, ukazujući na potencijalne probleme prije nego što postanu ozbiljni. Inspekcije rade i na podizanju svijesti i obrazovanju zagađivača i šire javnosti o važnosti zaštite okoliša i načinima kako to postići. Ako zagađivači ne poštuju propise o zaštiti okoliša, inspekcije mogu poduzeti pravne korake, uključujući kažnjavanje i sankcije. U slučaju ekoloških katastrofa, ekološke inspekcije igraju važnu ulogu u upravljanju krizom i minimiziranju štete okolišu. Ekološke inspekcije moraju sarađivati s drugim institucijama, kao što su nadležna ministarstva, agencije, zavodi i ispitne laboratorije, kako bi osigurali sveobuhvatnu zaštitu okoliša. Kroz sve ove i druge aktivnosti, ekološke inspekcije doprinose boljoj zaštiti okoliša, pomažući u očuvanju prirodnih resursa i sprečavanju negativnih utjecaja na okoliš.

Transparentnost u radu ekoloških inspekcija pruža javnosti uvid u njihove aktivnosti i rezultate. To pomaže u izgradnji povjerenja između inspekcija, institucija i javnosti. Transparentnost povećava nivo odgovornosti inspekcija. Ako postoji jasna i dostupna dokumentacija o njihovim aktivnostima, inspekcije su pod većim pritiskom da budu efikasne i djelotvorne u svojem radu. Transparentnost omogućuje javnosti da sudjeluje u procesu zaštite okoliša. Javnost tako može pružiti povratne informacije, preporuke i upozorenja koja mogu pomoći u poboljšanju rada inspekcija. Transparentnost omogućuje javnosti da se educira i informira o zaštiti okoliša i ulozi inspekcija u tom procesu. Javnost tako može bolje razumjeti zašto su određene akcije poduzete i kako mogu doprinijeti zaštiti okoliša. Transparentnost može smanjiti mogućnost korupcije u radu inspekcija. Kada su informacije o njihovom radu javno dostupne, postoji veća mogućnost da će se otkriti nepravilnosti i nezakonite aktivnosti. Transparentnost rada ekoloških inspekcija ključna je za izgradnju povjerenja, povećanje odgovornosti, učešće javnosti, obrazovanje i informiranje, sprečavanje korupcije, poboljšanje efikasnosti i zaštitu okoliša.

Očekujemo da će naš izvještaj sa analizom učinka inspekcija nadležnih za okoliš, sa jasnim i nedvosmislenim preporukama za donosioce odluka u Federaciji BiH, Zeničko-dobojskom kantonu i gradu Zenici, rezultirati razvijenom praksom i mehanizmima redovnog javnog izvještavanja i u većem broju inspeksijskih pregleda.

1. PRAVNI OKVIR

Složeni administrativni sistem BiH po kojem su nadležnosti za provođenje inspeksijskih nadzora podijeljene na više administrativnih jedinica (država, entitet, kanton, grad, opština) regulisan je sa 13 zakona i nekoliko desetina podzakonskih akata koje primjenjuju inspekcije u svom radu. U FBiH postoji 11 uprava za inspeksijske poslove, koji organizaciono u sebi imaju ekološko-građevinsku inspekciju koja ima zadatak da vrši nadzor u oblasti okoliša. Uprava za inspeksijske poslove u pravilu je samostalna upravna organizacija, ali

nadzor nad njenim radom vrše vlade entiteta i kantona. Unutrašnja organizacija razlikuje se od kantona do kantona, pa tako u pojedinim kantonima inspekcije funkcionišu unutar Ministarstva okoliša (i drugih poslova), dok su u nekima osnovani kao samostalne upravne jedinice.

U okviru nižih administrativnih jedinica (grad ili opština) ekološki inspektori obično djeluju u okviru odjeljenja/službe/sektora za inspekcijske poslove. Nema svaka niža administrativna jedinica inspektora zaduženog za zaštitu okoliša, pa se često dešava da jedan inspektor pokriva područje više opština, ili se predmeti prebacuju na kantonalni ili entitetski nivo.

1.1. Federacija BiH

Inspekcijski nadzor u FBiH propisan je Zakonom o inspekcijama FBiH (Službene novine FBiH, 73/14 i 19/17 – odluka Ustavnog suda), te osam kantonalnih zakona. U Kantonu 10 i u Srednjobosanskom kantonu ne postoji poseban kantonalni propis nego se primjenjuje federalni Zakon o inspekcijama.

Pored Zakona o inspekcijama, u oblasti zaštite okoliša primjenjuje se cijeli niz drugih propisa. Između ostalih, to su sljedeći zakoni:

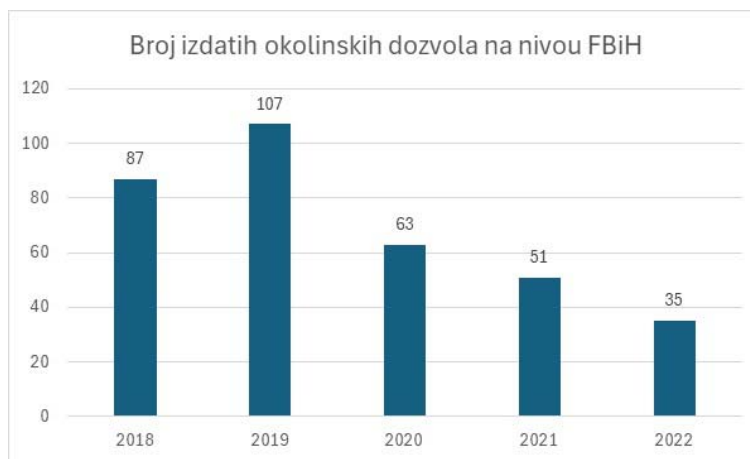
- Zakon o zaštiti zraka FBiH (Službene novine FBiH, 33/03 i 4/10)
- Zakon o zaštiti prirode FBiH Službene novine FBiH, 66/13)
- Zakon o zaštiti okoliša FBiH (Službene novine FBiH, 15/21)
- Zakon o zaštiti od buke FBiH (Službene novine FBiH, 110/12)
- Zakon o vodama FBiH (Službene novine FBiH, 70/06)
- Zakon o uvjetima-načinu obavljanja djelatnosti rezanja drveta FBiH (Službene novine FBiH, 27/97 i 25/06)
- Zakon o upravljanju otpadom FBiH (Službene novine FBiH, 33/03, 72/09, 92/17)
- Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH (Službene novine FBiH, 32/01 i 48/11)
- Zakon o prikupljanju, proizvodnji i prometu sekundarnih sirovina i otpadnih materijala (Službene novine FBiH, 35/98)
- Uredba o uvjetima ispuštanja otpadnih voda u okoliš i sustave javne kanalizacije Službene novine FBiH, 26/20 i 96/20)
- Uredba o šumama FBiH (Službene novine FBiH, 26/10, 38/10, 60/11 i 83/09)
- Uredba o selektivnom prikupljanju, pakovanju i o kategorijama otpada sa listama (Službene novine FBiH, 9/05)
- Uredba o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš (Službene novine FBiH, 51/21 i 33/22)
- Uredba o proizvodima koji poslije upotreba postaju posebna kategorija otpada i kriterijima za obračun i način plaćanja naknada (Službene novine FBiH, 51/21)
- Uredba o obavezi dostavljanja godišnjeg izvještaja o ispunjenju uvjeta iz dozvole za upravljanje otpadom (Službene novine FBiH, 31/06)
- Uredba o naknadama za plastične kese tregerice (Službene novine FBiH, 9/14)

- Uredba kojom se utvrđuju pogoni i postrojenja koja moraju imati okolišnu dozvolu (Službene novine FBiH, 51/21 i 74/22)
- Pravilnik o životinjskom otpadu i drugim neopasnim materijalima prirodnog porijekla koji se mogu koristiti u poljoprivredne svrhe (Službene novine FBiH, 8/08)
- Pravilnik o uvjetima mjerenja i kontrole sadržaja sumpora u gorivu (Službene novine FBiH, 6/08)
- Pravilnik o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda (Službene novine FBiH, 87/12, 107/14, 8/16, 79/16 i 12/18)
- Pravilnik o upravljanju otpadom iz proizvodnje titan dioksida (Službene novine FBiH, 20/21)
- Pravilnik o upravljanju otpadnim vozilima (Službene novine FBiH, 94/21)
- Pravilnik o upravljanju otpadnim uljima (Službene novine FBiH, 94/21)
- Pravilnik o upravljanju otpadnim gumama (Službene novine FBiH, 94/21)
- Pravilnik o upravljanju otpadnim baterijama i akumulatorima (Službene novine FBiH, 94/21)
- Pravilnik o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom (Službene novine FBiH, 88/11, 28/13, 8/16, 54/16, 103/16, 84/17 i 85/20)
- Pravilnik o sadržaju studije uticaja na okoliša (Službene novine FBiH, 63/21)
- Pravilnik o registru postrojenja u kojima su prisutne opasne supstance (Službene novine FBiH, 88/22)
- Pravilnik o registrima postrojenja i zagađivanjima (Službene novine FBiH, 82/07)
- Pravilnik o postupcima i mjerama u slučajevima akcidenata na vodama i obalnom vodnom području (Službene novine FBiH, 71/09 i 102/18)
- Pravilnik o postupanju sa uređajima i otpadom koji sadrže poliklorirana jedinjenja - PCB (Službene novine FBiH, 94/21)
- Pravilnik o pogonima, postrojenjima i skladištima u kojima su prisutne opasne supstance koje mogu dovesti do nesreća većih razmjera (Službene novine FBiH, 51/21 i 96/22)
- Pravilnik o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvalitete zraka (Službene novine FBiH, 1/12, 50/19 i 3/21)
- Pravilnik o načinu određivanja ekološki prihvatljivog protoka (Službene novine FBiH, 4/13 i 62/19)
- Pravilnik o monitoringu kvalitete zraka (Službene novine FBiH, 12/05 i 9/16)
- Pravilnik o monitoringu emisija zagađujućih materija u zrak (Službene novine FBiH, 9/14 i 97/17)
- Pravilnik o kategorijama otpada sa listama (Službene novine FBiH, 9/05)
- Pravilnik o izradi godišnjih/polugodišnjih programa inspekcije zaštite okoliša Službene novine FBiH, 68/05)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije zagađujućih materija u zrak (Službene novine FBiH, 12/05)
- Pravilnik o graničnim vrijednostima emisije u zrak iz postrojenja za sagorijevanje (Službene novine FBiH, 3/13 i 92/17)
- Pravilnik o građevinskom otpadu (Službene novine FBiH, 93/19)
- Pravilnik o emisiji isparljivih organskih jedinjenja (Službene novine FBiH, 12/05)
- Pravilnik o donošenju najboljih raspoloživih tehnika kojima se postižu standardi kvaliteta okoliša (Službene novine FBiH, 92/07)
- Pravilnik koji određuje postupanje sa opasnim otpadom koji se ne nalazi na listi otpada ili čiji je sadržaj nepoznat (Službene novine FBiH, 9/05)

Ovo nije konačna lista propisa, jer je u upotrebi preko 100 zakona i oko 700 podzakonskih akata.

Osnov za inspeksijski nadzor, pored zakona, pravilnika i uredbi predstavljaju i okolinske dozvole, kao specifični upravni akti kojima se detaljnije propisuje rad pojedinačnih postrojenja – velikih zagađivača u nadležnosti federalne inspekcije. Članom 83. Zakona o zaštiti okoliša FBiH propisano je da Vlada FBiH donosi propis kojim se propisuju pragovi iznad kojih nadležnost za izdavanje okolinskih dozvola ima Federalno ministarstvo okoliša i turizma. Član 133. istog zakona propisuje da je za inspeksijski nadzor nadležan inspeksijski organ na nivou vlasti organa koji je donio dozvolu.

Federalno ministarstvo okoliša i turizma u periodu u od 2018. do 2022. godine izdalo je ukupno 343 okolinske dozvole za pogone i postrojenja iz njihove nadležnosti, s rokom važenja od 5 godina. To znači da je Federalna uprava za inspeksijske poslove nadležna za najmanje 343 subjekta inspeksijskog nadzora, a postoje i subjekti iz nadležnosti ove uprave za koje nije potrebno pribavljanje okolinske dozvole u skladu sa Zakonom o zaštiti okoliša FBiH nego se vrši procjena utjecaja na okoliš. Spisak izdatih okolišnih dozvola u FBiH dostupan je na web stranici Federalnog ministarstva okoliša i turizma [9].

Slika 1.1. Broj izdatih okolinskih dozvola na nivou FBiH 2018-2022

1.2. Zeničko-dobojski kanton

Djelokrug rada Kantonalne uprave za inspeksijske poslove je vršenje inspeksijskog nadzora odnosno upravno nadzornih, stručnih i drugih poslova iz nadležnosti kantona koji se odnose na energetiku, rudarstvo, trgovinu, ugostiteljstvo, turizam, poljoprivredu, šumarstvo, vodoprivredu, veterinarstvo, radne odnose, zaštitu na radu, zdravstvo, sanitarni nadzor, farmaceutski nadzor, ceste i cestovni saobraćaj, građenje i zaštitu životne okolice, kao i druge poslove utvrđene zakonom.

U skladu sa nadležnostima, Inspekcija zaštite okoline u sklopu Inspektorata građevinske, urbanističke i ekološke inspekcije pri Kantonalnoj upravi vrši nadzor nad primjenom zakona i podzakonskih propisa koji važe na nivou Federacije BiH, te niza kantonalnih propisa:

- Zakon o inspekcijama Zeničko-dobojskog kantona (Službene novine ZDK 6/11 i 15/21).

- Pravilnik o pogonima i postrojenjima koji mogu biti izgrađeni i pušteni u rad samo ako imaju okolišnu dozvolu (Sl. novine ZDK 05/06)
- Zakon o zaštiti od buke (Službene novine ZDK 1/14)
- Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka na području Zeničko-dobojskog kantona (Službene novine ZDK 1/13)
- Plan upravljanja otpadom (Službene novine ZDK 1/09)

Pored navedenih zakonskih i podzakonskih akata, ova inspekcija tokom inspeksijskog nadzora primjenjuje niz pravilnika i tehničkih propisa.

1.3. Grad Zenica

U skladu sa ustavnim određenjima poslovi inspeksijskog nadzora iz nadležnosti Federacije mogu se zakonom prenijeti na kanton, grad i općinu. Zakonski okvir za djelovanje Službe za inspeksijske poslove Grada Zenice obuhvata sve zakone i propise koji su na snazi u FBiH i ZDK, te propise koji se donose na lokalnom nivou:

- Odluka o komunalnom redu (Službene novine Općine Zenica 7/11)
- Operativni plan interventnih mjera grada Zenica za djelovanje u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka na području grada Zenica (2019)
- Općinski program za upravljanje otpadom za period 2011-2016

2. ANALIZA RADA I TRANSPARENTNOSTI FEDERALNE UPRAVE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE

Federalna uprava za inspeksijske poslove (Federalna uprava) je samostalni federalni organ uprave. Formalno je organizovana i otpočela sa radom u januaru 2007. godine, temeljem Zakona o inspekcijama u FBiH. Sjedište Federalne uprave je u Sarajevu. Federalna uprava obavlja poslove iz nadležnosti federalnih inspekcija koje su organizovane u sastavu uprave, i vrši i druge upravne i stručne poslove utvrđene posebnim zakonima. Nadležna je za obavljanje inspeksijskih nadzora nad primjenom federalnih propisa i propisa BiH kojima je utvrđena nadležnost entitetskih inspekcija za vršenje inspeksijskog nadzora, kao i drugim propisima.

2.1. Kapaciteti okolišnih inspekcija

Federalna uprava vrši inspeksijski nadzor putem više specijaliziranih inspektorata:

- Zdravstveni inspektorat i inspektorat za hranu
- Rudarsko, termo i elektroenergetski inspektorat
- Vodni inspektorat
- Veterinarski inspektorat
- Šumarski inspektorat (lov, šumska dobra, zaštićena područja prirode, životinja, biljaka i gljiva)
- Inspektorat za oblast rada, radnih odnosa i zaštite na radu
- Poljoprivredni inspektorat
- Saobraćajni inspektorat

- Tržišni inspektorat
- **Urbanističko-ekološki inspektorat**
- Sektor granične inspekcije

Poslove inspeksijskog nadzora u vezi sa zaštitom okoliša obavlja Urbanističko-ekološki inspektorat. U ovom inspektoratu zaposleno je ukupno osam inspektora, i to: jedan ovlaštenu glavni urbanističko-ekološki inspektor, dva građevinska inspektora i pet inspektora zaštite okoliša. Glavni inspektor i tri inspektora zaštite okoliša su u sjedištu Uprave (Sarajevo), a po jedan u uredima u Tuzli i Zenici. Inspektorat je opremljen osnovnim materijalno-tehničkim sredstvima koja podrazumijeva fiksnu i prenosivu računarsku opremu, fotoaparata, mobilni telefon, potreban kancelarijski materijal i četiri putnička službena vozila za potrebe ovog inspektorata. Po sistematizaciji radnih mjesta upražnjene su još tri inspektorske pozicije, ali zbog budžetskih ograničenja nema novih zapošljavanja inspektora.

Prosjeck godina starosti ekoloških inspektora je 54 (najmanje 40, najviše 64). U prosjeku imaju po 27 godina radnog iskustva (najmanje 15, najviše 39), od čega 12 u inspekciji (najmanje 4, najviše 37). Od šest inspektora, 1/3 su žene. Tri inspektora imaju visoku stručnu spremu, dva su magistri, a jedan doktor nauka.

2.2. Ostvareni rezultati u periodu 2018-2022. godine

Iz godišnjih izvještaja o radu Federalne uprave za period 2018-2022. godine prikupljeni su podaci o ostvarenim rezultatima. Kako se izvještaji podnose zbirno, za cijelu upravu, nisu uvijek dostupni podaci o pojedinačnim inspektoratima. U izvještaju za 2018. godinu prikazani su samo zbirni podaci, a od 2018. godine dati su i pojedinačni podaci po inspektoratima. U Tabeli 1 prikazani su podaci iz godišnjih izvještaja Federalne uprave za Urbanističko-ekološki inspektorat.

Tabela 2.1 Podaci o radu Urbanističko-ekološkog inspektorata u periodu od 2019-2022. godine

	2019.	2020.	2021.	2022.
Broj inspeksijskih nadzora	1.132	667	1.044	1.177
Broj izdatih rješenja o otklanjanju nedostataka	459	178	251	258
Broj izdatih prekršajnih naloga	195	76	124	137
Ukupni iznos izdatih prekršajnih naloga (KM)	369.227	185.800	329.760	480.502
Broj podnesenih krivičnih prijava	1	1	2	1

Broj inspeksijskih nadzora, broj i iznos prekršajnih naloga bili su nešto manji tokom 2020. godine, usljed pandemijskih uslova i ograničenja nametnutih mjerama zaštite zdravlja. Veoma je mali broj podnesenih krivičnih prijava, iako su pokazatelji stanja okoliša takvi da bi se očekivalo značajnije krivično gonjenje zagađivača. Može se primijetiti da je sadržaj godišnjih izvještaja iz godine u godinu kvalitetniji i da noviji izvještaji sadrže više informacija na osnovu kojih se mogu poduzimati korektivne mjere.

Kako godišnji izvještaji ne sadrže pojedinačne podatke za svaki inspektorat, u Tabeli 2 dati su statistički podaci za kompletnu upravu sa svih 11 inspektorata.

Tabela 2.2 Rad svih inspektorata u periodu 2018-2022. godine iz godišnjih izvještaja Federalne uprave

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Broj zaprimljenih prijava	392	438	942	723	677
Broj sudskih odlučivanja o podnesenim prijavama	1.285	1.188	780	763	715
Broj sudski potvrđenih prekršajnih naloga	785	803	541	543	468
Potvrđeni iznosi novčanih kazni (KM)	651.625	657.707	516.712	429.787	394.250
Broj izrečenih uslovnih kazni	249	212	132	122	90
Iznosi novčanih uslovnih kazni (KM)	487.508	392.877	246.611	234.800	156.874

Iz dostupnih podataka može se zaključiti da broj zaprimljenih prijava varira iz godine u godinu i da nema uočljive trendove. Broj sudskih odlučivanja, kao i broj sudski potvrđenih prekršajnih naloga bili su skoro upola manji 2020., 2021. i 2022. godine, a potvrđeni iznosi novčanih kazni nisu značajno manji, što znači da je za manje slučajeve izrečen veći iznos novčanih kazni. Broj i iznosi uslovnih kazni imaju tendenciju opadanja, te su tokom posmatranih pet godina smanjeni na trećinu.

Iz godišnjih izvještaja ne može se zaključiti kakvi su trendovi i učinci inspeksijskih pregleda, jer i dalje nedostaju podaci o broju izrečenih opomena koje su rezultirale pozitivnim mjerama umjesto novčanih kazni ili sudskog odlučivanja, a za koje sami inspektori kažu da ih smatraju indikatorima uspješnosti vlastitog rada.

Federalna uprava proces uspješnosti rada inspeksijskih organa vrši ocjenjivanjem državnih službenika prema Pravilniku za ocjenjivanje državnih službenika u organima državne službe FBiH, koji sadrži kriterije za ispunjenje radnih ciljeva, te za ponašajne kompetencije (samostalnost i kreativnost u vršenju poslova, kvalitet ostvarene saradnje sa strankama i saradnicima na poslu, kvalitet organizacije rada u vršenju poslova, te interdisciplinarnost i odnos prema stručnom usavršavanju). U skladu s tim, provode se mjesečni intervjui sa inspektorima, uz prisustvo neposrednih rukovodilaca i direktora. S druge strane, broj i visina izrečenih kazni nisu kriterij uspješnosti rada inspekcija i inspektori u svom radu nisu opterećeni tim pokazateljima. Mjerilo uspješnosti rada je ukupni broj izvršenih nadzora, ali i broj kontrolnih nadzora. Uspješnim nadzorom smatra se onaj nadzor kod kojeg je subjekt nadzora izvršio sve naložene mjere, ali i onaj kod kojeg se subjekt nadzora nije žalio na izrečenu mjeru. Inspektori se maksimalno trude da ostvare partnersko-psihološki odnos sa subjektima nadzora. Uočen je nedostatak da se prilikom izrade planova nadzora ne vrednuje težina nadzora, tako da se isto tretiraju složeni sistemi kao i jednostavniji.

U svom procesu rada Federalna inspekcija reaguje na svaku zaprimljenu prijavu, bez obzira da li je zaprimljena telefonom, emailom ili pismeno. Za zaprimanje prijave postoji dežurni telefonski broj, na koji se prijave mogu uputiti 24 sata dnevno, a tako zaprimljene prijave se snimaju radi evidentiranja. Veći je procenat potpisanih u odnosu na anonimne prijave. Organizacije civilnog društva (OCD) često podnose prijave i saradnja inspekcija sa OCD je na zadovoljavajućem nivou. Kada je u pitanju karakter i sadržaj prijave, vrlo rijetko se dešava da prijave budu lažne, uglavnom se radi o prijavama za pitanja koja su u nadležnosti kantona ili gradova/općina. Uočeno je da se sve više dešava da građani pogriješe nadležnost jer nisu upoznati sa nadležnostima inspekcija različitih nivoua. Uočen je i nedostatak kapaciteta kantonalnih inspekcija, pa se dešava da kantonalna inspekcija ne može reagovati na prijave iz svoje nadležnosti. Prijave podnose i politički subjekti, odnosno

kandidati za izbore, ali samo u vrijeme predizborne kampanje, kad je broj takvih prijava znatno veći nego obično. Iako se radi o politički motiviranim prijavama, ne može se reći da su lažne, nego je samo indikativno da se podnose samo radi ličnih interesa, sticanja političkih poena ili diskreditacije protivnika, a ne radi zaštite okoliša.

Institucije koje dobiju izvještaj o radu Federalne uprave (Parlament FBiH i nadležna federalna ministarstva) skoro nikako ne reaguju na upućene prijedloge, sugestije i primjedbe koje upućuje Uprava. Ima dosta prostora za unapređenje komunikacije između Uprave, Parlamenta i ministarstava. Samo tokom 2021. godine upućeno je 13 inicijativa za izmjene i dopune federalnih zakona, te većeg broja podzakonskih akata iz oblasti zaštite okoliša, ali nije bilo odgovarajuće reakcije donosilaca odluka.

Federalni inspektori su podnosili krivične prijave protiv zagađivača (Gikil Lukavac, Sisecam Soda Lukavac, BFS Kreševo...), pri čemu je ostvarena dobra komunikacija sa tužilaštvom kada je riječ o odbačenim ili nezavršenim krivičnim prijavama. Kada je u pitanju određivanje visine kazne, zakon o prekršajima FBiH i Zakon o upravnom postupku FBiH propisuju obavezu izricanja minimalne kazne. Visina kazne je ista za sve prekršaje iz jedne kategorije, bez obzira na visinu štete koju taj prekršaj čini okolišu i definisana je zakonom po kojem se vrši inspeksijski nadzor.

Transparentnost i efekti rada federalne uprave, kao i proces komunikacije sa javnošću vrši se putem službe za odnose s javnošću pri kabinetu direktora koja je zadužena za davanje izjava za javnost ili medije. Ako inspektor dobije ovlaštenje od direktora, nema ograničenja u davanju izjava, osim ako bi to utjecalo na sam postupak inspeksijskog nadzora. Uprava ima uspostavljen etički kodeks, ali isti nije dostupan na web stranici Uprave. Etičkim kodeksom propisana je obaveza čuvanja službene tajne, koja važi i nakon napuštanja službe.

Veliki izazov predstavlja realizacija procesa laboratorijskih ispitivanja i mjerenja. Naime, uprava je izvršila nabavku mjerne opreme koju inspektori mogu koristiti kao indikativna mjerenja prilikom inspeksijskog nadzora, ali sva mjerenja moraju vršiti ovlaštene i akreditirane laboratorije. U BiH nema dovoljno takvih laboratorija, a poseban problem predstavlja činjenica da se te laboratorije međusobno takmiče na tržištu, što dovodi u sumnju njihovu objektivnost. Nedostaju referentne laboratorije koje bi vršile kontrolna mjerenja u svrhu provjere rezultata koja dostavljaju ovlaštene laboratorije. Institut za akreditiranje BiH (BATA) prilikom izdavanja i produženja akreditacija uglavnom svoje odluke bazira na provjeri dokumentacije jer nema kapaciteta da se vrše kvalitetnije provjere mjerne opreme, metoda i osoblja.

2.3. Identifikovani problemi i prepreke u radu

Protiv rješenja o izdavanju okolinske dozvole ne postoji pravo podnošenja žalbe, nego se može pokrenuti upravni spor. Upravni sporovi na Kantonalnom sudu u Sarajevu traju 3 do 5 godina, tako da se zna desiti da upravni akt istekne prije nego što sud odluči da li je zakonit. Zna se desiti i da dođe do zastare. Nadležni sud je zatrpan drugim predmetima i dobro bilo da se uspostavi posebno odjeljenje suda samo za ekološke slučajeve. Čak su i zagađivači prepoznali da im je bolje pokrenuti sudski spor nego da ispunjavaju obaveze iz okolinske dozvole. Ovo nije slučaj samo za ekološku inspekciju, nego je uobičajena praksa i kod svih drugih inspekcija.

Kad se za prekršajni nalog subjekt nadzora traži sudsko odlučivanje, što je čest slučaj, sudije često odluče da izreknu blažu kaznu ili uvjetnu kaznu ukoliko subjekt nadzora nije imao sličnih prekršaja u posljednjih 6 mjeseci.

U okviru Uprave postoji Sektor za zastupanje, koji ima svojstvo pravnog zastupnika kad okrivljeni subjekti nadzora zatraže sudsko odlučivanje. Ukoliko subjekt nadzora pokrene krivičnu odgovornost kod Tužilaštva ili upravni postupak kod Suda protiv inspektora dobro došla i pomoć advokata, u slučaju da se uprava izjasni da je inspektor poduzimao zakonom propisane korake u svom inspekcijskom nadzoru. Dešavalo se da stranke u postupku pokreću postupke protiv inspektora kao osoba, a ne protiv Uprave kao pravnog lica, odnosno institucije.

Okolinske dozvole koje izdaje Federalno ministarstvo okoliša i turizma nisu dovoljno konkretne, što otežava vršenje inspekcijskog nadzora. Dešava se da mjere koje nalaže inspektor nakon izvršenog inspekcijskog pregleda povlače za sobom milionske investicije, koje bi trebale biti propisane okolinskom dozvolom umjesto da o njima odlučuje inspektor. Okolinske dozvole moraju sadržati dinamičke planove za provođenje propisanih mjera, kako bi se lakše sankcionisala kašnjenja u realizaciji tih mjera. U ovom slučaju inspektor bi vršio provjeru izvršenja mjera po okolinskoj dozvoli, sa kojom se i javnost u javnoj raspravi složila da trebaju biti urađene.

Zakon o zaštiti okoliša FBiH propisuje obavezu javnog objavljivanja zapisnika o svakom izvršenom inspekcijskom nadzoru u roku od 8 dana, što je u suprotnosti sa Zakonom o prekršajima FBiH i Zakonom o zaštiti ličnih podataka FBiH. Članom 91 stav 5 Zakona o zaštiti okoliša FBiH propisano je da "Operater dostavlja nadležnom ministarstvu izvještaj o postupanju po osnovu izvršenog inspekcijskog nadzora i poduzetim sanacijskim mjerama koje su naložene u slučaju utvrđenih nedostataka." Dovoljno bi bilo da taj izvještaj bude javno dostupan. Tu obavezu bi ministarstvo moglo propisati okolinskom dozvolom.

Veliku smetnju u radu inspekcija predstavljaju zastarjeli prostorni planovi. Područja koja su bila označena kao stambene zone sada se koriste kao industrijske zone, što otežava inspekcijski nadzor jer se propisi nekad razlikuju za različite zone iz prostorno-planske dokumentacije.

2.4. Ocjena transparentnosti

Federalna uprava ima službenu web stranicu na adresi <https://fuzip.gov.ba>. Uz podršku Misije OSCE u BiH polovinom 2022. godine kreirana je nova web stranica. Na web stranici mogu se naći skoro sve informacije o radu Uprave.

Na web stranici dostupni su Godišnji izvještaji o radu Uprave za svaku godinu od 2017. do 2022. godine, te dokumenti pod nazivom "Prezentacija rezultata rada Federalne uprave za inspekcijske poslove" za 2019, 2020, 2021. i 2022. godinu u kojima su uglavnom iste informacije kao i u godišnjem izvještaju, ali prikazane na drugi način. Na web stranici nema izvještaja o radu za 2019. godinu, vjerovatno zbog pandemije bolesti COVID-19. Sadržaj godišnjeg izvještaja se popravljiva s godinama, tako da su informacije u izvještaju za 2022. znatno detaljnije od izvještaja za 2018. godinu, jer su dati pojedinačni podaci po inspektoratima.

U skladu s obavezama iz Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH (Službene novine FBiH, 32/01 i 48/11) Uprava Instituciji ombudsmena za ljudska prava u BiH dostavlja izvještaje o postupanju i primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH. Tromjesečni i godišnji izvještaji za period 2020-2022. godine dostupni su na web stranici Uprave. Iz izvještaja se može vidjeti koliko je bilo zahtjeva za pristup informacijama, ko je podnosio te zahtjeve i kako su riješeni. Oko 30% zahtjeva podnijele su OCD iz oblasti zaštite okoliša i ljudskih prava, istraživački novinari i mediji. Oko 20% zahtjeva uputili su advokati kao punomoćnici subjekata nadzora.

Slika 2.1. Broj zahtjeva za pristup informacijama upućenih Federalnoj upravi za inspeksijske poslove
Zastupnici iz Parlamenta FBiH od Uprave traže informacije u vidu zastupničkih pitanja. Broj zahtjeva za pristup informacijama i broj zastupničkih pitanja imaju trend rasta.

2.5. Moguće mjere za poboljšanje

Identifikovane su određene mjere za poboljšanje, a to su:

- Planirati budžetska sredstva za zapošljavanje nedostajuća tri ekološko-urbanistička inspektora planirana sistematizacijom radnih mjesta.
- U godišnjem izvještaju o radu Federalne uprave za inspeksijske poslove dodati podatke o broju izrečenih opomena koje su rezultirale pozitivnim mjerama umjesto novčanih kazni ili sudskog odlučivanja, kao indikatore uspješnosti rada inspekcije.
- Prilikom izrade planova nadzora treba vrednovati težinu nadzora, tako da se za veće i složenije subjekte nadzora planira više vremena i resursa nego za jednostavnije subjekte nadzora.
- Potrebno je unaprijediti saradnju s građanima i OCD u smislu informisanja o nadležnostima, kako bi se smanjio broj prijavi podnesenih nenadležnim inspekcijama i unaprijedila efikasnost i ubrzalo djelovanje nadležne inspekcije. U online obrascu za prijavu može se dodati lista subjekata za koje je Federalna uprava nadležna.
- Ubrzati aktivnosti na izradi i objavljivanju registra o ispuštanju i transportu zagađenja (PRTR) kako bi građani mogli adekvatno reagovati na kršenja propisa i uočene nepravilnosti u izvještavanju zagađivača o emisijama.

- Uključiti OCD kao partnere za podnošenje inicijativa ka Parlamentu FBiH i nadležnim federalnim ministarstvima, za provođenje javnih rasprava, kao i za pokretanje upravnih sporova protiv propisa koje donese Ministarstvo okoliša i turizma u slučaju kad primjedbe iz javnih rasprava nisu uzete u obzir.
- Unaprijediti saradnju Uprave s nadležnim tužilaštvima, kroz obavezne konsultativne sastanke jednom ili dva puta godišnje radi razmjene informacija i identifikacije prepreka za efikasniji rad.
- Pred Parlamentom FBiH pokrenuti proceduru izmjene Zakona o prekršajima FBiH i Zakona o upravnom postupku FBiH u smislu obaveze izricanja minimalne kazne. Visina kazne koju procjenjuje Sud, nakon što provede postupak provjere i dokazivanja, trebala bi odgovarati visini štete koju taj prekršaj nanosi okolišu.
- Pokrenuti postupak uspostavljanja referentnih laboratorija, prvenstveno za analizu zagađenosti zraka i vode, kako bi se kontrolisao rad laboratorija. Akreditirane laboratorije koje se takmiče na tržištu, a za koje se prilikom reakreditacije kontroliše samo dokumentacija, ne mogu biti pouzdani izvori podataka o šteti nanesejoj okolišu.
- Od Kantonalnog suda u Sarajevu (koji je nadležan za sve upravne sporove na nivou FBiH) treba uspostaviti posebno odjeljenje suda samo za ekološke slučajeve, te ojačati kapacitete ostalih kantonalnih sudova.
- Povećati kapacitete Federalnog ministarstva okoliša i turizma za izdavanje okolinskih dozvola, kako bi dozvole bile kvalitetniji osnov za inspekcijski nadzor.
- Prestati s praksom izdavanja okolinskih dozvola preduzećima koja su pod stečajem, ili izmjenama zakona omogućiti kažnjavanje i tih subjekata.
- Uskladiti Zakon o zaštiti okoliša FBiH sa Zakonom o prekršajima FBiH i Zakonom o zaštiti ličnih podataka FBiH, u smislu obaveze javnog objavljivanja izvještaja o postupanju po osnovu izvršenog inspekcijskog nadzora i poduzetim sanacijskim mjerama koji operater dostavlja nadležnom ministarstvu.
- Ubrzati izradu i usvajanje prostornih planova FBiH i nižih nivoa.

3. ANALIZA RADA I TRANSPARENTNOSTI KANTONALNE UPRAVE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Kantonalna uprava za inspekcijske poslove, u skladu sa Zakonom o kantonalnim ministarstvima i drugim tijelima uprave (Sl. novine ZDK 13/08, 3/10 i 6/12) ustanovljena je kao samostalna Uprava, kojom rukovodi direktor. Sjedište Uprave je u Zenici, a Uprava ima dvije izmještene kancelarije u općinama Maglaj i Visoko. Kantonalna uprava vrši inspekcijske poslove iz nadležnosti kantonalnih inspekcija koje su organizovane u njenom sastavu i druge upravne i stručne poslove u skladu sa zakonom i drugim propisima.

Putem inspekcija iz određene upravne oblasti Kantonalna uprava obavlja stručne i operativne inspekcijske poslove kontrole provođenja zakona i drugih materijalnih propisa kojima su definisane određene politike i utvrđeno funkcionisanje pojedinih privrednih djelatnosti, poduzima mjere u vršenju inspekcijskog nadzora, vodi evidenciju o izvršenim inspekcijskim nadzorima, izrečenim mjerama kao i izdatim i naplaćenim prekršajnim nalogima, prati stanje u oblastima koje nadzire, pojavne oblike i probleme te daje prijedlog mjera

za rješavanje problema. Osim praćenja stanja u oblastima koje nadziru i prikupljanja operativnih podataka o subjektima nadzora, preventivnog, edukativnog i korektivnog djelovanja na subjekte nadzora, inspeksijske službe imaju obavezu sankcionisanja prekršilaca izricanjem upravnih, prekršajnih i drugih mjera te kontrolu izvršenja izrečenih mjera. Iako je osnovna funkcija inspekcije da vrši nadzor nad primjenom propisa iz određene upravne oblasti, inspekcija ima i obavezu da kroz svoj rad utvrđuje manjkavost propisa nad čijom primjenom vrši nadzor te predlaže izmjene istih sa ciljem povećanja sigurnosti i efikasnosti na terenu.

3.1. Kapaciteti okolišnih inspekcija

Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta predviđeno je 20 vrsta kantonalnih inspekcija, od kojih 17 imaju izvršioca, dok 3 vrste kantonalnih inspekcija nemaju izvršioca (urbanistička, inspekcija za zaštitu prirode, lovna inspekcija). Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Kantonalnoj upravi za inspeksijske poslove je ukupno sistematizovano 123 izvršioca, a popunjeno 75, i to: direktor, 2 pomoćnika direktora, sekretar Uprave, 2 stručna savjetnika, 1 viši stručni saradnik, 6 namještenika i 62 kantonalna inspektora.

Kantonalna uprava djeluje kroz dva sektora i osam inspektorata:

1. Sektor za inspeksijski nadzor u oblastima rada, prometa roba, vršenja usluga, obrta, saobraćaja i tehnike:
 - Inspektorat rada
 - Inspektorat tržišno-turističko-ugostiteljske inspekcije
 - Inspektorat za ceste i cestovni promet
 - Inspektorat tehničkih inspekcija
2. Sektor za inspeksijski nadzor u oblastima poljoprivrede, vodoprivrede, šumarstva, veterinarstva, zdravstva, urbanizma i ekologije:
 - Inspektorat poljoprivredne, vodne, šumarske i lovne inspekcije
 - o Kantonalna inspekcija zaštite prirode
 - o **Kantonalna inspekcija zaštite okoline**
 - o Kantonalna urbanistička inspekcija
 - o Kantonalna građevinska inspekcija
 - Inspektorat veterinarske inspekcije
 - Inspektorat sanitarne, zdravstvene i farmaceutske inspekcije

Tabela 3.1 Kadrovski kapaciteti Inspektorata građevinske, urbanističke i ekološke inspekcije u 2022. godini

	Sistematizovana mjesta	Broj zaposlenih inspektora
Kantonalna inspekcija zaštite prirode	1	0
Kantonalna inspekcija zaštite okoline	3	3
Kantonalna urbanistička inspekcija	1	0
Kantonalna građevinska inspekcija	2	1
Ukupno	7	4

Inspektorat građevinske, urbanističke i ekološke inspekcije trenutno nema glavnog kantonalnog inspektora, a obuhvata inspekciju zaštite prirode i urbanističku inspekciju, koje nemaju popunjena radna mjesta inspektora, te inspekciju zaštite okoliša sa 3 inspektora i građevinsku inspekciju sa jednim inspektorom.

3.2. Ostvareni rezultati u periodu 2018-2022. godine

U godišnjem Programu rada Kantonalne uprave planira se broj inspeksijskih nadzora koje inspektori trebaju izvršiti u određenom vremenskom periodu. Broj upravnih mjera i izdatih prekršajnih naloga nije planiran jer zavisi od stanja zatečenog prilikom vršenja inspeksijskog nadzora.

Za pet godina izdato je 269 rješenja o otklanjanju nedostataka, 49 prekršajnih naloga, i izrečeno je kazni u ukupnom iznosu od 53.560 KM za period od pet godina.

U vremenskom periodu od 2018. do 2022. godine inspektori zaštite okoliša izvršili su ukupno 1.600 inspeksijskih nadzora, što čini 78% od planiranih 2.059 inspeksijskih nadzora. Tabela 3.2 prikazuje procenat izvršenja planiranih inspeksijskih nadzora za period 2018-2022.

Tabela 3.2 Planirani i izvršeni nadzori Inspekcije zaštite okoliša u periodu 2018–2022. godine

	Planirani broj nadzora	Izvršeni broj nadzora	Indeks ispunjenja plana
2018.	480	303	63%
2019.	480	342	71%
2020.	320	252	79%
2021.	320	281	88%
2022.	459	422	92%

U tabeli 3.3. prikazan je pregled izvršenih inspeksijskih nadzora u periodu od 2018. do 2022. godine, prema podacima iz godišnjih izvještaja. Može se uočiti da je broj predstavki u porastu, ali da je broj nadzora izvršenih po predstavkama manji, što znači da inspekcija nije vršila nadzor po svakoj predstavki.

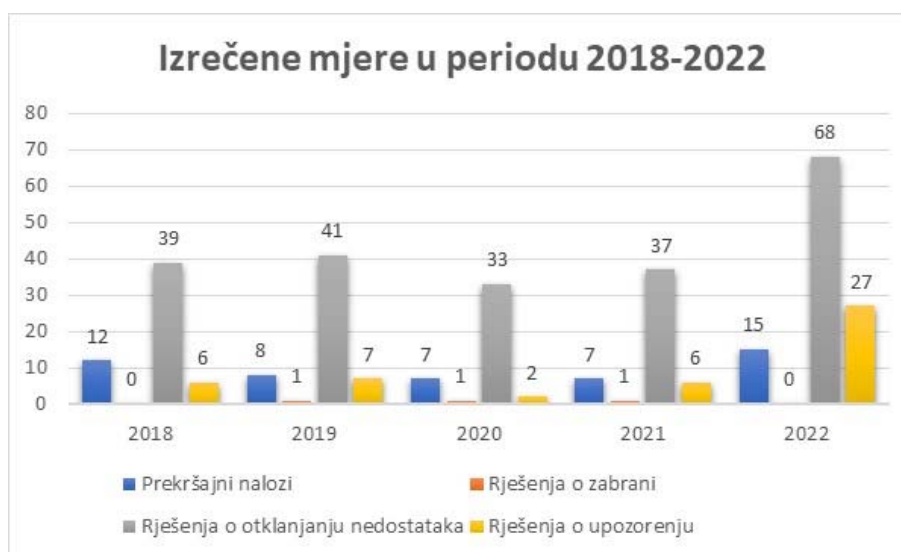
Tabela 3.3 Pregled izvršenih nadzora Inspekcije zaštite okoliša u periodu 2018–2022. godine

	Zaprimljene predstavke	Nadzor po predstavkama	Redovni nadzor	Kontrola izvršenja
2018.	46	33	240	30
2019.	48	39	261	42
2020.	38	28	194	30
2021.	52	49	202	30
2022.	85	48	314	60

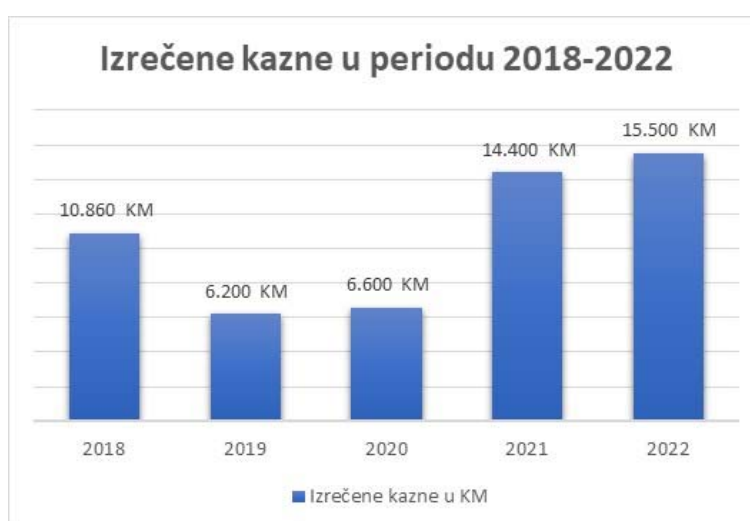
U tabeli 3.4. i na slikama 3.1 i 3.2 prikazane su poduzete mjere. Može se uočiti da je visina kazni u porastu, ali da je visina izrečenih kazni nesrazmjerno niska u odnosu na štetu počinjenu okolišu. Broj izrečenih zabrana je zanemariv, a od svih mjera najviše se koristi izdavanje rješenja o otklanjanju nedostataka.

Tabela 3.4 Izrečene mjere Inspekcije zaštite okoliša u periodu 2018–2022. godine

	Prekršajni nalozi	Rješenja o zabrani	Rješenja o otklanjanju nedostataka	Rješenja o upozorenju	Izrečene kazne
2018.	12	0	39	6	10.860 KM
2019.	8	1	41	7	6.200 KM
2020.	7	1	33	2	6.600 KM
2021.	7	1	37	6	14.400 KM
2022.	15	0	68	27	15.500 KM

Slika 3.1 Izrečene mjere Inspekcije zaštite okoliša u periodu 2018–2022. godine

Slika 3.2 Izrečene kazne Inspekcije zaštite okoliša u periodu 2018–2022. godine

3.3. Identifikovani problemi i prepreke u radu

Broj inspeksijskih nadzora tj. ispunjavanje predviđenih kvota upitno je kao indikator uspješnosti rada inspeksijskih organa, prvenstveno jer okolišni inspektori od usmjerenih nadzora (po zahtjevima) nemaju vremena za redovni nadzor. Zbog toga se ne mogu posvetiti onom što je planirano za nadzor. Najčešće se bave prijavama građana u pogledu: ispuštanja dima iz ugostiteljskih objekata, iz kućnih ložišta, ispuštanje svih drugih neugodnih mirisa, buke iz ugostiteljskih objekata, buke koja dolazi s vjerskih objekata, od klima uređaja, buke i prašine sa gradilišta i sl. Građani masovno prijavljuju kućna ložišta nad kojima niko nema nadležnost. Kućna ložišta nisu regulisana, tj. ne potpadaju pod nadležnost niti jedne inspekcije, osim protivpožarne inspekcije.

Kao najbitnije kontrole kantonalne inspekcije zaštite okoliša, u redovnom inspeksijskom nadzoru u godišnjem izvještaju za 2022. godini istaknuto je sljedeće:

- Kontrole zagađivanja zraka iz pogona i lokacija različitih industrija i djelatnosti sa posebnim akcentom na zagađivanje zraka iz postrojenja za sagorijevanje (toplane, kotlovnice i drugi izvori kapaciteta ložišta preko 50 kW).
- Kontrole monitoringa i mjerenja emisija zagađujućih materija, izvršenih od strane ovlaštenih institucija.
- Kontrole obaveznog izvještavanja o izvršenju obaveza iz dozvola.
- Kontrole dozvola i ispunjavanja uvjeta, mjera i aktivnosti propisanih dozvolama (okolinske dozvole, dozvole za upravljanje otpadom) i drugih okolinskih akata (procjene uticaja zahvata na okoliš, planovi prilagođavanja, planovi upravljanja otpadom), kao i kontrole druge dokumentacije neophodne za ispunjavanje obaveza propisanih okolinskim zakonima.
- Kontrole skladištenja, tretmana i odlaganja otpada u različitim industrijskim i drugim pogonima i postrojenjima, kao zasebne kontrole ili dio kompleksnih inspeksijskih kontrola.
- Kontrole ostalih negativnih uticaja pogona, postrojenja ili aktivnosti na sve segmente okoliša (izuzev voda).

Uočena kršenja propisa bila su iz sljedećih razloga:

- prekršaji utvrđeni monitoringom,
- neadekvatno upravljanje otpadom,
- nepotpuno poduzimanje mjera i aktivnosti propisanih dozvolama i zakonima,
- obavljanje aktivnosti u pogonima i postrojenjima bez pribavljene okolinske dozvole i dr.

Analiza godišnjih izvještaja o radu i provedeni intervju sa inspektorima ukazali su na nekoliko ključnih problema i prepreka djelotvornijem radu kantonalne Inspekcije zaštite okoline:

- Nedovoljan broj službenih vozila i nedostatak terenskih vozila. Problem nedostatka službenih vozila djelimično se prevazilazi organiziranjem poslova u poslijepodnevnim i večernjim satima, te u dane vikenda, kao i pravovremenim planiranjem odlazaka na teren inspektora, koji koriste ista službena vozila. Nedostaju i terenska službena vozila, neophodna za obavljanje inspeksijskih nadzora na nepristupačnim terenima (terensko službeno vozilo koje koristi kantonalna šumarska inspekcija je u dosta lošem stanju i zahtijeva česte popravke).

Analiza rada okolišnih inspekcija

- Jedan od problema u radu Kantonalne uprave za inspekcijske poslove predstavlja nedostatak opreme, odnosno dotrajala oprema koja iziskuje stalne popravke, a koja je neophodna za rad inspektora.
- Kao poseban razlog inspekcija ističe činjenicu da je u 2021. godini stupio na snagu novi Zakon o zaštiti okoliša FBiH, a u toku 2022. godine i novi podzakonski akti. Nedovoljna definiranost i neusaglašenost odredbi pojedinih članova provedbenih akata sa novim Zakonom o zaštiti okoliša negativno su uticali na inspekcijski nadzor u oblasti zaštite okoliša. Usaglašavanje navedenih propisa još uvijek se vrši od strane Federalnog ministarstva okoliša i turizma, a zbog čega je od strane resornog kantonalnog Ministarstva u jednom periodu 2022. godine bilo obustavljeno izdavanje i obnova okolinskih dozvola (osim po ranije podnesenim zahtjevima). To se posebno odražava kod postojećih pogona i postrojenja, koji prema novim provedbenim aktima nisu više obveznici posjedovanja okolinske dozvole, a utvrđivanje ispunjavanja uvjeta zaštite okoliša za takve objekte nije definirano u novom Zakonu i u potpunosti je izostalo, te su ostale nejasnoće u nadležnostima za postupanje kod istih.
- Nemogućnost postupanja po novim provedbenim propisima (6) za posebne kategorije otpada, koji su stupili na snagu 01.01.2022. godine. Od strane federalnih organa nisu imenovani ovlašteni operatori za upravljanje posebnim kategorijama otpada.
- Nedostatak baze podataka o zagađivačima i registra zagađivača na području Kantona. Postojeći registar je zastario jer sadrži samo podatke za 2016. godinu.
- Nepostojanje jedinstvene evidencije izdatih dozvola, dozvola koje zahtijevaju obnovu i rješenja o ispunjavanju općih uvjeta zaštite okoliša.
- Neriješeno pitanje uklanjanja otpada animalnog porijekla je višegodišnji problem na prostoru FBiH. Ne postoji provedbeni akt o upravljanju ovim otpadom.
- Neriješeno pitanje gradskih deponija komunalnog otpada i izgradnje pretovarnih stanica i reciklažnih dvorišta, kao jedinog zakonskog načina upravljanja komunalnim otpadom.
- Problem "divljih deponija" na području Kantona, za šta se tvrdi da taj problem nije u nadležnosti kantonalne inspekcije zaštite okoliša.
- Poseban problem predstavljaju "mali" pogoni i postrojenja za koje se ne zahtijeva okolinska dozvola, ali mogu da emituju zagađujuće supstance ili da na drugi način ugrožavaju okoliš. Za takve objekte nadležni gradski/općinski organ u urbanističkoj saglasnosti treba, shodno Zakonu o zaštiti okoliša, propisati mjere zaštite okoliša, a što se u pravilu ne čini. Ovaj problem je naročito postao izražen ukidanjem okolinskih dozvola za veliki dio pogona i postrojenja koji su do sada bili obveznici posjedovanja dozvola. Shodno članu 133. Zakona o zaštiti okoliša FBiH inspekcijski nadzor za pogone i postrojenja za koje nije propisano provođenje procjene uticaja na okoliš, niti izdavanje okolinske dozvole provodi mjesno nadležni inspektor nadležan za poslove zaštite okoliša i urbanizma u zavisnosti od toga koji je organ izdao akte građenja (kanton, grad/općina).
- Odredbe Zakona o zaštiti zraka (Službene novine FBiH 33/03 i 4/10) odnose se na operatore izvora emisija (imaće pogona, postrojenja i objekata u kojima se obavlja registrovana djelatnost). Zakonom nisu obuhvaćeni kućni izvori emisije i isti se na te izvore ne primjenjuje. Oprema, uređaji i mašine koje se koriste u domaćinstvima podliježu prethodnom odobravanju određenog tipa proizvoda. Goriva koja se koriste u domaćinstvima moraju biti u skladu sa standardima utvrđenim od strane Instituta za standardizaciju Bosne i Hercegovine.

Analiza rada okolišnih inspekcija

- Kantonalna uprava za inspeksijske poslove ukazala je na nedostatak akreditovanih laboratorija koje bi vršile hemijsku analizu dostavljenih uzoraka.
- Također nema ovlaštenih ispitnih tijela koja bi vršila analizu dimnih plinova, jer se po čestim prijavama građana o nekontrolisanom ispuštanju zagađujućih materija u zrak može kontrolisati samo da li se koristi atestirano gorivo. Propisima o monitoringu emisija nisu obuhvaćene male kotlovnice, što ograničava djelovanje inspekcije. Nekontrolisane emisije se pojavljuju periodično i vrlo je teško prekršioce "uhvatiti na djelu", jer nakon prijave i dolaska inspekcije zagađivači samo promijene gorive, čime se emisije samo privremeno smanje ili eliminišu.
- Visina kazni ne odgovara šteti nanesejoj okolišu. Zakon o inspekcijama i Zakon o prekršajima ograničavaju prostor za izricanje maksimalnih kazni.

3.4. Ocjena transparentnosti

kantonalna uprava za inspeksijske poslove nema posebnu web stranicu, nego se podaci o inspekciji nalaze u okviru zajedničke web stranice svih kantonalnih institucija (<https://zdk.ba/ostali-organi/uprave/kantonalna-uprava-za-inspeksijske-poslove>).

Na toj web stranici dostupni podaci su dosta skromni, jer obuhvataju samo djelokrug rada, kontakt informacije Uprave, organizacijsku strukturu dva sektora, Trogodišnji plan rada Kantonalne uprave za inspeksijske poslove ZDK za period 2024.-2026. godine, Obrazac zahtjeva za inspeksijsku kontrolu, Obavještenje o postupku i načinu prijavljivanja nezakonitosti iz nadležnosti Kantonalne uprave za inspeksijske poslove, Obrazac zahtjeva za pristup informacijama, Vodič za pristup informacijama, te Indeks registar informacija u posjedu Kantonalne uprave za inspeksijske poslove ZDK.

The screenshot shows the website of the Zeničko-dobojski kanton. The main navigation bar includes 'Početna', 'Vijesti', 'Vlada', 'Skupština', 'Ministarstva', 'Ostali organi', 'Dokumenti', 'Javni Pozivi/Konkursi', and 'Nabavke'. The page title is 'Kantonalna uprava za inspeksijske poslove'. Below the title, there are tabs for 'O Upravi', 'Planovi', 'Inspeksijske kontrole', and 'Pristup informacijama'. The main content area features a date '25 Oktobar 2010' and a hit count 'Hitova: 20336'. The title of the page is 'INDEKS REGISTAR INFORMACIJA U POSJEDU KANTONALNE UPRAVE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA'. The text below explains that the index register contains information under the control of the cantonal administration for inspection services, and provides a list of information types such as general administrative matters, personnel matters, and coordination of work.

Slika 3.3. Indeks registar informacija u posjedu Kantonalne uprave za inspeksijske poslove ZDK

Godišnji izvještaji o radu Kantonalne uprave za inspekcijske poslove teško se mogu pronaći na web stranici, jer se nalaze u materijalima sa sjednica Vlade, tako da je potrebno pregledati sve sjednice kantonalne vlade održane u jednoj godini samo da bi se našli ti izvještaji. Kako se radi o velikom broju sjednica, u prosjeku 50 sjednica godišnje, pronalaženje izvještaja zahtijeva duže vrijeme.

Struktura i sadržaj godišnjih izvještaja je dovoljno detaljan i sadrži dovoljno informacija za donošenje određenih zaključaka i poduzimanje korektivnih mjera. Važno je da su podaci razdvojeni po pojedinim inspekcijama, tako da se mogu porediti efikasnost i kvalitet rada svake inspekcije posebno.

3.5. Moguće mjere za poboljšanje

Kvalitetna analiza stanja uređenosti predmetne oblasti, pravovremena razmjena informacija i kvalitetan pravni okvir smatraju se osnovnim preduslovima učinkovitog rada inspekcija.

- Za unapređenje rada okolišne inspekcije neophodno je izvršiti nabavku nedostajuće opreme i vozila.
- Postoji potreba za dodatnim unapređenjem saradnje sa opštinskim i federalnim inspekcijama, ali i uspostavljanjem sinergije sa resornim ministarstvima, zavodima, komunalnim preduzećima, javnim ustanovama i lokalnom zajednicom, kao i sa svima koji svojim djelovanjem utiču ili mogu uticati na stanje u okolini.
- Imajući u vidu da građani, iz različitih razloga, često podnose prijave koje ne spadaju u nadležnost kantonalne Inspekcije zaštite okoliša i time usporavaju vršenje redovnih i drugih nadzora, neophodno bi bilo sistematično provoditi aktivnosti upoznavanja građana, kao i organa uprave sa nadležnostima Kantonalne uprave, odnosno nadležnostima opštine, grada, kantona i Federacije BiH u inspekcijskom nadzoru. Time bi se, između ostalog, izbjeglo upućivanje svih zahtjeva Kantonalnoj upravi, odnosno Inspekciji zaštite okoliša, iako ona nema nadležnosti za postupanje, i unaprijedila efikasnost rada inspektora.
- U oblastima koje su u nadležnosti Inspekcije zaštite okoliša prisutni su problemi koji proizilaze iz neodgovarajuće zakonske regulative. Najveći problem je u promjenama koje je donio novi Zakon o zaštiti okoliša FBiH sa podzakonskim aktima. Neophodno je hitno usklađivanje federalnih propisa uz konsultacije sa kantonalnim i federalnim institucijama.
- Budući da su u relativno kratkom periodu usvojeni novi ili su pak izmijenjeni i dopunjeni postojeći zakonski i podzakonski propisi u oblasti zaštite okoliša, neophodno je obezbijediti redovnu edukaciju odnosno osposobljavanje inspektora kroz susrete uživo sa relevantnim stručnjacima iz oblasti prava, ekologije, zaštite okoliša i drugim oblastima, ali i inspektorima iz drugih uprava za inspekcijske poslove, tužiocima i sudijama te svim drugim službenicima organa uprave koji (ne)posredno komuniciraju i saraduju sa kantonalnim inspektorima.
- Kantonalni registar zagađivača je potrebno što prije ažurirati novijim podacima, što je u nadležnosti Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline, odnosno Instituta "Kemal Kapetanović" kojem je povjeren dio nadležnosti iz oblasti zaštite okoliša, ali nikad nije u potpunosti popunio nedostajuće kadrovske kapacitete.

- Neophodno je uspostaviti i objaviti jedinstvenu evidenciju izdatih okolinskih dozvola, dozvola koje zahtijevaju obnovu i rješenja o ispunjavanju općih uvjeta zaštite okoliša, što je također u nadležnosti Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline.
- Posebno je izražen problem upravljanja otpadom, jer je postojeći Plan upravljanja otpadom ZDK zastario i potrebno ga je inovirati. Regionalna deponija Mošćanica nikad nije postala kantonalni centar za upravljanje otpadom, tako da nedostaje institucionalna podrška za sistemsko rješavanje upravljanja svim vrstama otpada u ZDK (komunalni, animalni, opasni, građevinski, industrijski, itd.).
- Web stranica Kantonalne uprave za inspekcijske poslove treba se obogatiti sadržajima.

4. ANALIZA RADA I TRANSPARENTNOSTI SLUŽBE ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE GRADA ZENICE

Inspekcijski nadzor nad djelatnostima koje su u nadležnosti grada vrši Služba za inspekcijske poslove Grada Zenice. U posljednjih nekoliko godina, bilo je više promjena strukture gradske uprave, te su poslovi inspekcija pripadali različitim gradskim službama. Trenutno je to zasebna služba

4.1. Kapaciteti okolišnih inspekcija

U Službi za inspekcijske poslove grada Zenice sistematizovano je 5 radnih mjesta komunalnih inspektora i 3 eko policajca, i sva radna mjesta su popunjena. Služba vrši sljedeće poslove:

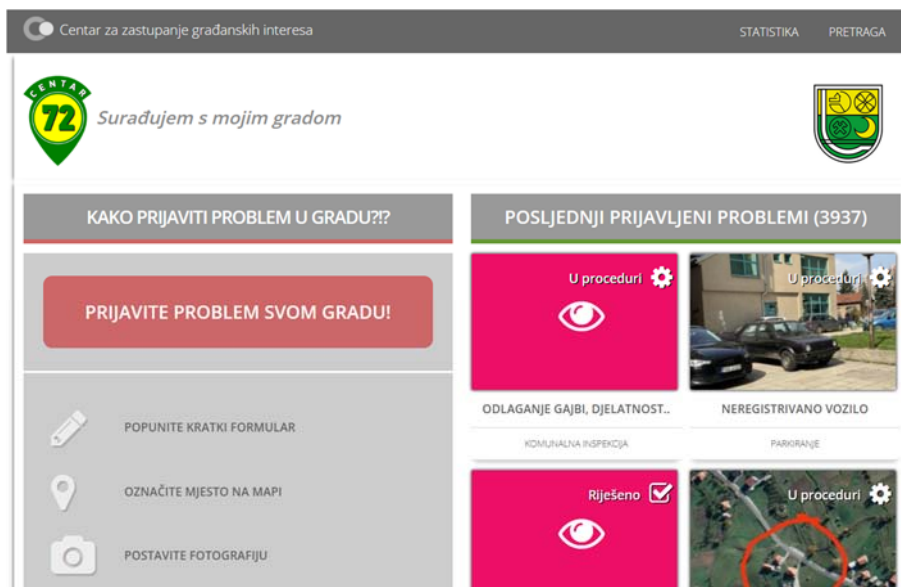
- Prati stanje u oblasti rada, te predlaže poduzimanje odgovarajućih mjera nadležnim organima;
- Provodi i obezbjeđuje izvršavanje zakona i drugih propisa u oblasti za koju je osnovana;
- Rješava u upravnim stvarima iz oblasti za koju je osnovana, te preduzima druge upravne mjere i radnje određene zakonom i podzakonskim propisima;
- Priprema prijedloge propisa iz oblasti inspekcije;
- Poduzima inspekcijske radnje na utvrđivanju stanja radi izvršavanja zakona i drugih propisa kod subjekta nadzora;
- Poduzima preventivne mjere u skladu sa Zakonom;
- Nalaže upravne mjere radi sprečavanja i otklanjanja nezakonitosti u izvršavanju zakona i propisa;
- Preduzima inspekcijske radnje na utvrđivanju stanja u oblastima prostornog uređenja i građenja, sanitarne i komunalne djelatnosti, oblasti lokalnih cesta i dr., u pogledu izvršavanja propisa od strane pravnih lica i građana, koji su u obavljanju svoje djelatnosti i radu dužni postupati prema tim propisima;
- Učestvuje u izradi trogodišnjeg i godišnjeg plana Službe s uključenim prioritetima iz Plana implementacije Strategije razvoja Grada;
- Vršiti inspekcijski nadzor iz svoje nadležnosti;
- Obavlja i druge poslove iz oblasti za koju je osnovana.

4.2. Ostvareni rezultati u periodu 2018-2022. godine

Kako se izvještaji o radu gradskih službi ne objavljuju javno, niti se nalaze u materijalima za gradsko vijeće, nije bilo moguće analizirati ostvarene rezultate. Subjektivna ocjena inspektora je da inspekcije u

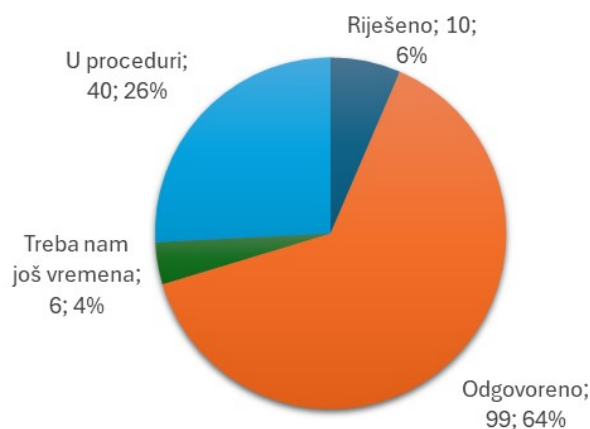
Analiza rada okolišnih inspekcija

potpunosti izvršavaju povjerene zadatke, odgovaraju na sve pritužbe građana i pravnih lica i djeluju u skladu s raspoloživim kapacitetima. Građani mogu podnijeti prijave na obrascu koji se može dobiti na protokolu gradske uprave, a postoji i besplatna telefonska linija za prijavu problema.

Slika 4.1. Online servis za prijave komunalnih problema u gradu Zenici (<https://centar72.ba/zenica>)

Grad Zenica od 2014. godine koristi online servis za prijavljivanje komunalnih problema Centar 72, koji je dostupan na internetu na adresi <https://centar72.ba/zenica> (slika 4.1). Građani mogu prijaviti sljedeće kategorije problema: čišćenje ulica, krpljenje udarnih rupa na ulicama i putevima, crpljenje fekalnih i atmosferskih voda, građevinska inspekcija, javna rasvjeta, komunalna inspekcija, odnošenje smeća, održavanje grobalja, održavanje zelenih površina, parkiranje, prijava kvara instalacija, saobraćajna signalizacija, socijalna zaštita, zaštita životne sredine, ostali zahtjevi. Gradske službe preuzele su obavezu da prijavljene probleme obrade u roku od 72 sata (3 dana). Može se poslati jedna ili više fotografija problema, lokacija na mapi, te opis problema.

Slika 4.2. Status prijava na servisu Centar72 u oblasti zaštite okoliša

4.3. Identifikovani problemi i prepreke u radu

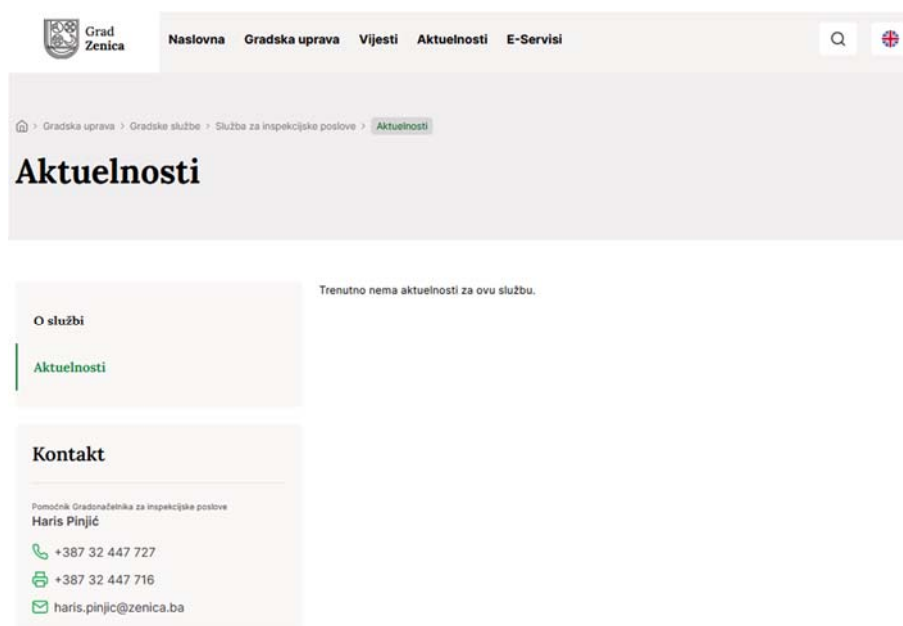
Gradska služba za inspekcije identifikovala je isti problem kao i kantonalna i federalna inspekcija, a to je Zakon o inspekcijama FBiH, koji propisuje da se uvijek izriče minimalna kazna u propisanom rasponu kazni. Niske kazne ne daju odgovarajući rezultat jer prekršiocima je lakše platiti nisku kaznu umjesto da ulože veća sredstva u stvarno rješavanje problema za koji se kazna izriče. Ukoliko se umjesto izricanja prekršajnog naloga ide na sudsko odlučivanje, sudu se po pravilu predlaže maksimalna kazna, ali sud rijetko presudi na taj način, tako da se maksimalna kazna skoro nikad ne izriče.

Odluka o komunalnom redu grada Zenice (Službene novine Općine Zenica 7/11) bi se mogla koristiti kao dobar osnov za strožije kažnjavanje, ali je ta Odluka već prilično zastarjela. Trenutno je u toku izrada nove Odluke, koja bi mogla unaprijediti ovu oblast. Kada nadležna služba dostavi Gradskom vijeću nacrt nove Odluke na usvajanje, potrebno je animirati građane i civilno društvo da učestvuju u javnoj raspravi doprinesu da ta odluka bude kvalitetnija i lakše provodiva.

Jedan od problema s kojim se suočavaju ekološki policajci je parkiranje po zelenim površinama zbog izraženog nedostatka parking prostora u gradu, ali i na izletištu Smetovi, gdje se u dane vikenda parking brzo popuni i veliki broj vozila bude parkiran na zelenim površinama. Inspekcija i eko policija ne mogu pisati prekršajne naloge za vozila parkirana na privatnim parcelama, a veći dio izletišta Smetovi je u privatnom vlasništvu.

4.4. Ocjena transparentnosti

Za razliku od federalne i kantonalne uprave za inspekcijske poslove, gradska služba za inspekcije ne objavljuje javno svoje godišnje izvještaje o radu. Na web stranici grada postoji samo informacija o kontaktima i nadležnostima službe.

Slika 4.3. Web stranica Službe za inspekcijske poslove grada Zenice
(<https://zenica.ba/sluzbe/sluzba-za-inspekcijske-poslove/>)

4.5. Moguće mjere za poboljšanje

Za rješavanje uočenih problema mogu se provesti sljedeće mjere:

- Usvajanje nove Odluke o komunalnom redu;
- Izmjene i dopune Zakona o prekršajima FBiH;
- Veća uključenost građana u smislu podnošenja prijava inspekcijama.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Identifikovani izazovi:

1. Nedovoljan broj zaposlenih inspektora zaštite okoliša u Federaciji BiH;
2. Nedovoljno izdvajanje sredstava za usavršavanje i osposobljavanje inspektora;
3. Nedostatak savremene opreme;
4. Nepostojanje i/ili neusklađenost relevantnih pravnih propisa;
5. Blaga kaznena politika za učinioce prekršaja;
6. Neodgovarajući tehnički uslovi za implementaciju propisa, kao što su laboratorijski kapaciteti;
7. Nepostojanje registra ispuštanja i prenosa zagađujućih materija (PRTR) ;
8. Izostanak odgovarajuće saradnje okolišnih inspekcija na različitim nivoima, sa ministarstvima, stručnim institucijama, javnim preduzećima i ustanovama, ali i organima pravosuđa;
9. Nepostojanje posebnog sudskog odjeljenja za ekološke delikte;
10. Izostanak odgovarajuće saradnje inspekcija sa građanima i OCD.
11. Nizak nivo transparentnosti rada kantonalne i gradske inspekcije.

Prijedlozi za prevazilaženje izazova:

1. Planirati budžetska sredstva za zapošljavanje inspektora planiranih sistematizacijom radnih mjesta;
2. Planirati budžetska sredstva za kontinuirano stručno usavršavanje i osposobljavanje inspektora;
3. Nabaviti savremenu tehničku opremu za rad inspektora;
4. Donijeti potrebne zakone, izmijeniti i dopuniti postojeće zakone i podzakonske akte;
5. Pokrenuti proceduru za izmjenu odredbi relevantnih zakona kojima se propisuje izricanje minimalnih kazni za učinjene ekološke prekršaje;
6. Uspostaviti referentne laboratorije za analizu zagađenosti zraka, vode i tla;
7. Ubrzati aktivnosti na izradi i objavljivanju PRTR registra s ciljem adekvatne reakcije građana na kršenja propisa i uočene nepravilnosti u izvještavanju zagađivača o emisijama;
8. Unaprijediti saradnju inspekcija na različitim nivoima, kao i sa resornim ministarstvima, stručnim institucijama, javnim preduzećima i ustanovama te nadležnim organima pravosuđa kroz obavezne konsultativne sastanke radi razmjene informacija i identifikacije prepreka za učinkovitiji rad;
9. Uspostaviti posebna odjeljenja u sklopu nadležnih sudova isključivo za ekološke slučajeve;
10. Osažiti saradnju inspekcija s građanima i OCD na polju informisanja o nadležnostima, s ciljem smanjenja broja pogrešnih prijava i poboljšanja učinkovitosti nadležnih inspekcija.
11. Unaprijediti set informacija dostupnih na web stranicama kantonalne i gradske inspekcije.

KORIŠTENI IZVORI

1. Sandić-Hadžihasanović, G. (2016). Opasno življenje u magli zagađenja. Radio Slobodna Europa. <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-zagadjenje/28188922.html>
2. Svjetska banka. (2019). Western Balkans Report – Air Quality Monitoring in Bosnia and Herzegovina. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/117281576515111584/pdf/Air-Quality-Management-in-Bosnia-and-Herzegovina.pdf>
3. Svjetska banka. (2017). Institucionalni pregled sektora vodnih usluga u BiH. <https://www.upkp.com.ba/dokumenti/Finalna%20verzija%20%20nacrt-a-Institucionalni-pregled-sektora-vodnih-usluga%20u-BiH.pdf>
4. Strambo, C., Segnestam, L. & Jahović, B. (2021). Upravljanje otpadom u Bosni i Hercegovini kroz objektiv rodne ravnopravnosti, društvene jednakosti i smanjenja siromaštva. https://esap.ba/wp-content/uploads/2021/08/BiH-ESAP-DB_Waste-and-GESEP_final_BOS.pdf
5. Agencija za statistiku BiH. (2021). Javni odvoz i odlaganje komunalnog otpada. https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/VremenskeSerije/ENV_01.xls
6. Ionkova K. M. (2019). Analiza sektora upravljanja čvrstim komunalnim otpadom. Strateški pravci i planiranje investicija do 2025. godine. Svjetska Banka. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/604171562139744120/municipal-solid-waste-management-sector-review-strategic-directions-and-investment-planning-up-to-2025-part-a-federation-bosnia-and-herzegovina>
7. Agencija za statistiku BiH. (2020). Hemikalije i otpad u Agendi 2030. https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Methodologije/ENV_00_2020_MD_0_BS.pdf
8. Agencija za statistiku BiH. (2021). Goal 3 - Good health and well-being - Indicators for the sustainable development goals. <https://sdg.bhas.gov.ba/3/>
9. Federalno ministarstvo okoliša i turizma, <https://www.fmoit.gov.ba/bs/okolisne-dozvole/statistika-okolisne-dozvole>
10. Kobajica S, Lemeš S, Bećirović E, Avdić M (2023) Analiza rada i transparentnosti okolišnih inspekcija u Bosni i Hercegovini, Sarajevo : Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu, CPRC, ISBN 978-9926-8148-8-5

Analiza je izrađena u okviru projekta “Misli o prirodi!” koji implementira Centar za promociju civilnog društva, a finansira Švedska. Sadržaj Analize isključiva je odgovornost udruženja Eko forum Zenica i ne odražava nužno stavove Švedske.

Misli o prirodi!

